

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าเรื่องการนิเทศภายในของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีตลอดถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. การดำเนินงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
2. การนิเทศภายใน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535, หน้า 13-17) ได้นำเสนอโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาก่อนหน้านี้ไว้ดังต่อไปนี้

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 6 รัฐบาลได้เริ่มดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษา เร่งรัดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันรณรงค์ให้เด็กเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้มากขึ้น เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2533 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปอีก 3 ปี โดยประกาศในท้องที่ที่มีความพร้อมเป็นปี ๆ ไป ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล โดยกำหนดเป้าหมายไว้ว่าจะพยายามให้เด็กเรียนที่จบประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 ครบร้อยละ 100 ในปี พ.ศ.2540 ดังนั้นจึงได้เริ่มดำเนินการโครงการนี้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 โดยมติรัฐมนตรีให้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ

ประถมศึกษาแห่งชาติ ทดลองเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดละ 3 โรงเรียน ภายใต้โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ โดยเปิดในปีการศึกษา 2533 รวมทั้งสิ้น 119 โรงเรียน เป็นผลให้สถิติการเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มขึ้นร้อยละ 53.65 ในปีการศึกษา 2533 เป็นร้อยละ 59.2 ในปีการศึกษา 2534

ด้วยเหตุที่ประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศอยู่ในชนบทห่างไกลด้อยโอกาสในทุก ๆ ทาง กอปรทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีโรงเรียนกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 ให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ในปีการศึกษา 2534 เพิ่มเติมอีก 1,150 โรงเรียน และก่อน สวัสดิ์พานิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ให้ยกเลิกโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ และเปลี่ยนรูปเป็นโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างสมบูรณ์ รวมโรงเรียนที่เปิดแล้วทั้งสิ้น 1,366 โรงเรียน มีห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1,806 ห้องเรียน ปีการศึกษา 2535 เปิดอีก 1,322 โรงเรียน

ในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 7 (2535-2539) เปิดขยายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มเติมตามเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จำนวน 4,200 ห้องเรียน ในปีการศึกษา 2537 อัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 84.7 และในปีการศึกษา 2539 จะสามารถเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ถึงร้อยละ 98 โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีส่วนช่วยเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงร้อยละ 14.3 และคาดว่าปีการศึกษา 2540-2544 จะสามารถเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ถึงร้อยละ 100

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535, หน้า 16-20) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายหลักในการดำเนินงาน จุดเน้นในการดำเนินงาน และหลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษาไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เด็กเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้มีโอกาสศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี เป็นทรัพยากรมนุษย์ มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม และจริยธรรม และทักษะเพียงพอต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือประกอบอาชีพอิสระ ได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

เป้าหมาย

1. นักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี โดยมีนักเรียนเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2533

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีคุณลักษณะที่หลักสูตรกำหนดและเป็นพลเมืองมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เศรษฐกิจ และท้องถิ่น

หลักการในการดำเนินงาน

- 1) จัดการศึกษาในลักษณะให้เปล่า และไม่บังคับ
- 2) สนองผู้เรียนที่ต้องการเรียนต่อจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 3) ขยายโอกาสทางการศึกษาในชนบทให้มากเป็นพิเศษ
- 4) จัดการศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
- 5) ในระยะแรกจัดดำเนินการในโรงเรียนที่มีความพร้อมต่อการจัดการเรียนการสอน

จุดเน้นในการดำเนินงาน

- 1) มุ่งจัดการศึกษาให้นักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทห่างไกล
- 2) การเรียนการสอนเน้นการฝึกทักษะด้านพื้นฐาน เพื่อการประกอบอาชีพ และเมื่อนักเรียนเรียนจบแล้วสามารถมองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพที่สามารถพึ่งตนเองได้ ตลอดจนใช้แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

3) สามารถปรับตนให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นพลเมืองดีในสังคม ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม รักและต้องการพัฒนาท้องถิ่นของตนให้ดีขึ้น

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียน

1. โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นเมื่อเปิดทำการสอนแล้ว ไม่เป็นผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียนในทุกสังกัดที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่อัตราการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่ำ อันเนื่องมาจากปัญหาภูมิประเทศไม่อำนวยต่อการเดินทางและประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน
3. โรงเรียนมีสถานที่มีความเหมาะสมและพร้อมที่จะดำเนินการได้
4. มีผลสำเร็จด้านการเรียนการสอนกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพระดับประถมศึกษาและมีช่องทางที่สามารถสนับสนุนให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน
5. ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูมีความสนใจตั้งใจกระตือรือร้น และเสียสละ ส่งเสริมสนับสนุนที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างต่อเนื่อง
6. ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนในท้องถิ่น สนใจ ยินดีในการสนับสนุนส่งบุตรหลานเข้าเรียน ทั้งสนับสนุนกิจกรรมโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
7. พิจารณาเปิดโรงเรียนให้อยู่ในลักษณะของการกระจายอย่างทั่วถึง รวมจำนวนโรงเรียนที่เปิดประมาณ 1/4 ของจำนวนกลุ่มโรงเรียนของทั้งจังหวัด โดยผ่านการเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และวัฒนธรรมจังหวัด

จากมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 22 พฤษภาคม 2533 และ 14 พฤษภาคม 2534 ซึ่งได้มอบหมายให้โรงเรียนประถมศึกษาจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย (2540, หน้า 3) จึงได้เริ่มดำเนินการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 เป็นต้นมา ปัจจุบันมีโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 113 โรงเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้น 12,294 คน และเฉพาะในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองเชียงราย มีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 13 โรงเรียน ดังนี้

- | | |
|---------------------------|-------------|
| 1. โรงเรียนบ้านร่องขุน | เปิดปี 2534 |
| 2. โรงเรียนบ้านร่องปลาขาว | เปิดปี 2534 |

3. โรงเรียนบ้านดู่	เปิดปี 2535
4. โรงเรียนอนุบาลแม่ยาว	เปิดปี 2535
5. โรงเรียนแม่ข้าวต้มท่าสุด	เปิดปี 2536
6. โรงเรียนบ้านห้วยเจริญ	เปิดปี 2536
7. โรงเรียนชุมชนแม่ข้าวต้มหลวง	เปิดปี 2537
8. โรงเรียนบ้านโละป่าตุม	เปิดปี 2537
9. โรงเรียนบ้านห้วยคอย	เปิดปี 2537
10. โรงเรียนบ้านปางคึก	เปิดปี 2537
11. โรงเรียนบ้านห้วยแม่เลี่ยม	เปิดปี 2539
12. โรงเรียนบ้านห้วยชมพู	เปิดปี 2540
13. โรงเรียนบ้านผาขวางพัฒนา	เปิดปี 2540

รวมทั้งสิ้น 13 โรงเรียนมี 47 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 1,400 คน (รายงาน สปอ. เมืองเชียงราย, ปี 2541, หน้า 21)

ตารางที่ 1 ข้อมูลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สปอ. เมืองเชียงราย
ปีการศึกษา 2541

ที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนครู	นักเรียน	ห้องเรียน
1	โรงเรียนบ้านร่องขุน	15	266	12
2	โรงเรียนบ้านร่องปลาขาว	17	226	11
3	โรงเรียนบ้านดู่	42	924	26
4	โรงเรียนอนุบาลแม่ยาว	27	563	18
5	โรงเรียนบ้านแม่ข้าวต้มท่าสุด	30	664	22
6	โรงเรียนบ้านห้วยเจริญ	15	202	12

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนครู	นักเรียน	ห้องเรียน
7	โรงเรียนชุมชนแม่ข้าวต้มหลวง	25	562	20
8	โรงเรียนบ้านโละป่าดุ่ม	15	316	12
9	โรงเรียนบ้านหัวดอย	23	461	13
10	โรงเรียนบ้านปางคึก	15	141	11
11	โรงเรียนบ้านห้วยแม่เลี่ยม	16	491	17
12	โรงเรียนบ้านห้วยชมพู	13	465	17
13	โรงเรียนบ้านผาขวางพัฒนา	17	382	14
รวม		268	5,742	205

ที่มา: สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองเชียงราย, 2541, หน้า 21

การนิเทศภายในโรงเรียน

จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในที่จะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้นจะต้องกระทำอย่างมีขั้นตอนกระบวนการ และ เมื่อนิเทศแล้วจะต้องได้ผลตามจุดมุ่งหมายของการนิเทศ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการนิเทศ

4 ประการ คือ

- 1) พัฒนาค้น การนิเทศการศึกษา เป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อนิเทศแล้วบุคลากรในหน่วยงานจะได้รับความรู้และเกิดความสามารถในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น
- 2) พัฒนางาน สร้างสรรค์การทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 3) ประสานสัมพันธ์การร่วมมือกันย่อมสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน
- 4) สร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศศึกษานำมาซึ่งการสร้างเชื่อมั่น สบายใจ เกิดความอบอุ่นมีกำลังใจในการทำงาน

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่จำเป็น ต้องมีทิศทางหรือจุดหมาย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. เป็นการช่วยให้ครูผู้สอนสามารถปรับปรุงตนเองและกิจการมการเรียนการสอน
2. สามารถพัฒนาพฤติกรรม บุคลิกภาพการสอนของครูให้ดีขึ้น
3. สนับสนุนความรู้ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. กำกับ ควบคุม ติดตามผลการปฏิบัติของครูในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง
5. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันเป็นคณะ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540)

ความหมายของการนิเทศภายใน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (อ้างใน สานิต บิยปรณ์กุล, 2539, หน้า 9) ให้ความหมายว่า การนิเทศภายในหมายถึง การที่บุคลากรที่ทำหน้าที่นิเทศและผู้รับการนิเทศ เป็นบุคลากรในหน่วยงานเดียวกัน ร่วมมือกันเพื่อปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สบช. (2539, หน้า 3) ให้ความหมายการนิเทศภายใน คือ "การส่งเสริมสนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาภารกิจหลักคือการสอน หรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านให้เต็มตามวัยและเต็ม ศักยภาพ"

พนัส หันนาคินทร์ (2529, หน้า 148) การนิเทศภายในเป็นการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน หรือทำให้ครูเกิดการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครูและทำให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพที่สำคัญที่สุดการศึกษาของเด็กจะก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สนอง เครือมาก (อ้างใน สานิต บิยปรณ์กุล, 2539, หน้า 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการนิเทศภายใน หมายถึง ความร่วมมือกันของบุคลากรภายในโรงเรียนในการที่จะปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการสอนของครู เพื่อให้การเรียนการสอนมีคุณภาพ

สิปปนนท์ เกตุทัต (อ้างใน สานิต บิยปรณ์กุล, 2539, หน้า 9) กล่าวไว้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการนิเทศการศึกษาโดยบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นผู้นิเทศ

สาทิท ปิยปรณกุล (2539, หน้า 9) ได้สรุปความหมายของการนิเทศภายในว่า หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับบุคลากรภายในโรงเรียนในการที่จะแก้ไขปรับปรุงหรือพัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน

อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิ่งครวัฒน์ (2528, หน้า 3) และการนิเทศภายใน เป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูในโรงเรียน ในการที่จะแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อคุณภาพการเรียนของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534, หน้า 5)

จากคำจำกัดความของการนิเทศภายใน สรุปได้ว่า การนิเทศภายในเป็นเรื่องของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานเดียวกันร่วมมือกันพัฒนางานที่รับผิดชอบให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานเป็นระบบมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 กระบวนการ มีผลต่อการศึกษาคือ นักเรียนมีคุณภาพ และครูผู้สอนในโรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษา

ปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน

จากการสำรวจปัญหาการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สปช. ในปี พ.ศ. 2533 จากการสอบถามผู้บริหารโรงเรียนที่เข้ารับการอบรมเพื่อเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น และจากการสำรวจปัญหาในการดำเนินการของจังหวัดต่างๆ ในปี พ.ศ. 2537-2539 พบว่าปัญหาที่ได้มีลักษณะใกล้เคียงกัน ปัญหาเหล่านี้ได้แก่ การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้าน การนิเทศการศึกษา การขาดงบประมาณดำเนินการ ขาดวัสดุอุปกรณ์ สื่อ เครื่องมือ ในการนิเทศ ครูไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศ ครูไม่ยอมรับ ไม่ศรัทธาผู้นิเทศ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก แต่จากการนิเทศติดตามผลการดำเนินการในระดับโรงเรียน พบว่า ปัญหาที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบนิเทศของโรงเรียนคือ ความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการทำงานอย่างเป็นระบบและการพัฒนาตนเองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบนิเทศของโรงเรียน การนิเทศอย่างต่อเนื่องของศึกษานิเทศก์ ความเข้าใจไม่ชัดเจนในเรื่องจุดมุ่งหมายของการนิเทศ การเลือกกิจกรรมนิเทศที่ไม่เหมาะสมกับบรรยากาศของโรงเรียน ฯลฯ ปัญหา

เหล่านี้ทำให้โรงเรียนไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาระบบนิเทศของตนเอง แนวทางหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงแก้ไขได้ คือ การสร้างความตระหนักถึงสำคัญและความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงการสร้างความตระหนักให้ครูผู้สอนเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานักเรียนให้มีการพัฒนาการทุกด้านเต็มตามวัยและเต็มศักยภาพ ตามกรอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตร (ชุดพัฒนาผู้บริหารระดับสูง, 2541, หน้า 59)

ระดับ สปจ. และ สปอ./ก.

1. การดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ไม่ทั่วถึง ทั้งการจัดการและการนิเทศติดตามผลตลอดจนการรายงานผลอย่างเป็นระบบ
2. ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียน ทำงาน ไม่รวบรัดหรือบูรณาการกัน
3. ไม่สามารถนิเทศแบบเจาะลึก หรือต่อเนื่องในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะได้
4. ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาบุคลากร และการสร้างชื่อ เครื่องมือในการพัฒนาระบบนิเทศภายใน

ผู้บริหารโรงเรียน

1. ไม่เห็นความสำคัญ ไม่ศรัทธา ขาดความรับผิดชอบ และความสำนึกที่ดีต่อกระบวนการนิเทศภายใน
2. ไม่สามารถนิเทศงานวิชาการได้ ไม่มั่นใจ ไม่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนิเทศงานด้านอื่นมากกว่าด้านวิชาการ
3. ขาดความรู้ด้านการวางแผนนิเทศและวางแผนประเมินผลการนิเทศภายใน
4. มีทัศนคติไม่ถูกต้องต่อการนิเทศภายใน เห็นว่าเป็นการเพิ่มงาน คิดว่าการนิเทศควรเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์

ครูผู้สอนในฐานะผู้นิเทศ

1. ความรู้ความเข้าใจในทักษะเกี่ยวกับเทคนิควิธีต่าง ๆ ในการนิเทศภายในมีน้อย ทำให้ทอดลอย
2. มีงานอื่นมาก ไม่มีเวลาทำการนิเทศ ผู้อื่นได้
3. ไม่สนใจศึกษาเอกสารที่ได้รับแจกเพิ่มเติม
4. คิดว่าการนิเทศภายในเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ และเป็นการเพิ่มภาระงาน โดยไม่จำเป็น

ครูผู้สอนในฐานะผู้รับการนิเทศ

1. ไม่ยอมรับบทบาทของผู้นิเทศในโรงเรียนเดียวกัน
2. ไม่มีเวลารับการนิเทศเพราะต้องสอนหลายชั้น
3. ไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศภายในและขาดความรับผิดชอบในงานที่ต้องปฏิบัติ
4. มีทัศนคติไม่ถูกต้องต่อการนิเทศภายในคิดว่าเป็นการจับผิด เป็นภารกิจของศึกษานิเทศก์ และเพิ่มงานให้ยุ่งยากขึ้น

ข้อขัดข้องที่รวบรวมจากรายงานการประเมินผลโครงการนิเทศภายในของ สปจ.ต่าง ๆ ทั่วประเทศนี้ สรุปเป็นปัญหาหลักได้ดังนี้

1. การนิเทศของโรงเรียนได้ส่งผลให้ครูสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้หลักสูตร และพฤติกรรมการสอน
2. การนิเทศของโรงเรียนไม่เป็นระบบและต่อเนื่อง
3. ผู้บริหารโรงเรียนและครู มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการนิเทศภายในโรงเรียน

ข้อมูลอีกแหล่งหนึ่งที่มุ่งศึกษาและติดตามผลสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ซึ่งเป็นจุดเน้นของโครงการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาคือข้อมูลจากรายงาน ผลการ ประชุมปฏิบัติการเพื่อการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศภายในปีงบประมาณ 2540 ของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบข้อบกพร่องในการดำเนินงานโครงการนิเทศภายใน ดังนี้

ด้านการพัฒนาระบบนิเทศภายในตามมาตรฐานการนิเทศภายใน

1. ข้อมูลหลักที่นำมาใช้ในการวางแผนนิเทศส่วนใหญ่ยังเป็นข้อมูลนักเรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อัตราการเข้าชั้น พฤติกรรมนักเรียน ฯลฯ ทำให้กิจกรรมนิเทศภายในไม่ใช่กิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ความสามารถของครู เพราะวัตถุประสงค์ของการนิเทศภายใน คือ การให้ความช่วยเหลือหรือส่งเสริมสนับสนุนให้ครูประสบความสำเร็จในการสอน ดังนั้นข้อมูลที่นำมาใช้ต้องเป็นข้อมูลของครู โดยพิจารณาว่าครูปฏิบัติงานตามภารกิจหลักของตนเองหรือไม่ ซึ่งได้แก่ การวางแผนการสอนตลอดปี การเขียนแผนการสอน การสอน การวัดและประเมินผลนักเรียนและการนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขการเรียนของนักเรียนและการสอนของตนเองให้บรรลุตามหลักสูตรกำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงใด ภาระงานข้อใดที่ยังทำไม่ถูกต้องเหมาะสมก็นำข้อมูลเหล่านั้นมาวางแผนนิเทศ ไม่ควรวางแผนนิเทศเพื่อแก้ปัญหา การเรียนการสอนมากกว่าวางแผนนิเทศให้ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้หลักสูตรการสอน
2. การประเมินผลแผนนิเทศไม่ได้วางแผนไปพร้อมกับแผนนิเทศ ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะต้องใช้ในการประเมินผลการนิเทศ และจัดทำรายงานไม่มีหรือไม่สมบูรณ์
3. ไม่มีการบันทึกการจัดกิจกรรมนิเทศ และผลจากการจัดกิจกรรมนิเทศนั้น ๆ
4. การเลือกกิจกรรมนิเทศของบางโรงเรียนยังไม่เหมาะสม ให้ความสำคัญกับกิจกรรมนิเทศแบบต่าง ๆ มากกว่าจุดที่จะต้องพัฒนาครู โรงเรียนควรกำหนดสภาพความสำเร็จที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ครูภายในระยะเวลา 1-5 ปี แล้วจึงเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม ถ้าเป็นอย่างนี้โรงเรียนก็จะมีทิศทางในการพัฒนาครู
5. ลักษณะของกิจกรรมนิเทศของโรงเรียน มักจะเป็นการติดตามประเมินผลการทำงานของครูมากกว่าการนิเทศ
6. การกำหนดคณะผู้นิเทศ บางโรงเรียนครูในโรงเรียนไม่มีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแสดงความคิดเห็น

ด้านสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1. การเขียนองค์ประกอบแต่ละส่วนของแผนการสอน ครูส่วนใหญ่เขียนได้สอดคล้องสัมพันธ์กัน บางโรงเรียนครูไม่เขียนแผนการสอน บางโรงเรียนนำแผนการสอนที่มีผู้จัดทำไว้แล้วมาใช้โดยไม่ปรับปรุงให้เหมาะสมกับนักเรียนของตน
2. ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักเรียนสร้างความรู้และสรุปความรู้เอง หรือกิจกรรมที่เน้นกระบวนการยังไม่ชัดเจน ต้องปรับปรุงแก้ไข
3. การนำผลการสอนมาปรับปรุงแก้ไข ส่วนใหญ่จะสอนซ่อมเสริม มีบันทึกการสอนซ่อมเสริม แต่ไม่บอกเทคนิควิธีสอน
4. การวัดและประเมินผลการเรียน ยังไม่สอดคล้องกับคำชี้แจงในสมุดประจำชั้น

การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา

การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องจัดดำเนินการ เพื่อช่วยเหลือครูให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีขวัญและกำลังใจดี พร้อมทั้งจะร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ

การนิเทศภายในโรงเรียนจะบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้บริหารโรงเรียนได้มีการเตรียมการก่อนการนิเทศ และดำเนินการนิเทศตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

การเตรียมการก่อนการนิเทศภายในโรงเรียน

1. สร้างความเข้าใจร่วมกัน หากครูทุกคนมีความเข้าใจถูกต้องกันเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน จะทำให้ครูคลายความวิตกกังวล และพร้อมจะให้ความร่วมมือกับผู้นิเทศ

เรื่องที่จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจกับครูทุกคน มีดังนี้

- 1.1 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
- 1.2 ความสำคัญและความจำเป็นของการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน
- 1.3 จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
- 1.4 เป้าหมายและตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียน
- 1.5 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

เนื่องจากธรรมชาติของครูในโรงเรียนมีแนวโน้มที่จะยอมรับบุคคลภายนอกมากกว่า ดังนั้นในการสร้างความเข้าใจ ผู้บริหารโรงเรียนอาจเชิญวิทยากรจากภายนอก เช่น ศึกษานิเทศก์อำเภอ ศึกษานิเทศก์จังหวัด หรือบุคคลอื่นๆ ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับเชื่อถือของครูในโรงเรียน มาให้ความรู้ก่อนเป็นเบื้องต้น

2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน การกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบชัดเจน มีส่วนสำคัญที่จะทำให้การนิเทศภายในโรงเรียนได้เริ่มต้น มีการเคลื่อนไหวและการทำงานในรูปคณะกรรมการ เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานได้มีส่วนร่วมสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรอบคอบ

คณะกรรมการควรประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

โรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่ หรือขนาดใหญ่มาก

- | | |
|-------------------------------------|---------------------|
| 1. ผู้บริหารโรงเรียน | ประธาน |
| 2. ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ | รองประธาน |
| 3. หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ | กรรมการ |
| 4. หัวหน้าระดับชั้น | กรรมการ |
| 5. ครูที่ได้รับคัดเลือกจากเพื่อนครู | กรรมการและเลขานุการ |

โรงเรียนขนาดเล็ก หรือเล็กมาก

- | | |
|-------------------------------------|---------------------|
| 1. ผู้บริหารโรงเรียน | ประธาน |
| 2. หัวหน้าฝ่ายวิชาการ | รองประธาน |
| 3. ครูที่ได้รับคัดเลือกจากเพื่อนครู | กรรมการและเลขานุการ |

การแต่งตั้งครูที่ได้รับคัดเลือกจากเพื่อนครูให้เป็นผู้นิเทศเป็นคณะกรรมการ จะช่วยแก้ปัญหาการไม่ยอมรับผู้นิเทศได้ในระดับหนึ่ง และเพื่อให้เกิดการประสานงานที่ดีในการทำงาน ควรแต่งตั้งผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง มนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถทางวิชาการ เป็นที่ยอมรับของเพื่อนครู ให้เป็นกรรมการและเลขานุการ

3. ทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำและผู้รับการนิเทศ หากผู้นำและผู้รับการนิเทศเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนและผู้ที่เกี่ยวข้องชัดเจน จะทำให้ผู้นำสามารถปฏิบัติงานด้วยความสบายใจ ไม่อึดอัด ขณะเดียวกันก็ช่วยลดความรู้สึกขัดแย้งของผู้รับการนิเทศที่มีต่อผู้นำได้อีกด้วย

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน

1) กำหนดนโยบายของการนิเทศภายในโรงเรียน เช่น

- ส่งเสริมการปฏิบัติงานและความร่วมมือในการทำงานของครูเป็นหมู่คณะ ใช้กระบวนการกลุ่มในการปฏิบัติงาน
- ส่งเสริมให้ครูทำงานวิชาการทำงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ เคารพในหลักการและเหตุผลของการปรับปรุงคุณภาพของงาน
- ช่วยเหลือให้ครูปฏิบัติงานได้สะดวก มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ ทักษะต่างๆ ที่ก่อประโยชน์ให้การปฏิบัติงานในหน้าที่มีประสิทธิภาพ

2) ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน หลักสูตรการสอนและเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครู

3) กระตุ้นให้ครูเกิดความตื่นตัวทางวิชาการอยู่เสมอ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น แจ้งข่าวความเคลื่อนไหวทางวิชาการ เปิดโอกาสให้ไปเยี่ยมชมนิทรรศการทางวิชาการของหน่วยงานต่าง ๆ ส่งเสริมให้อ่านวารสารทางวิชาการ และเขียนบทความ

4) ร่วมกับคณะครูดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

5) สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ยกย่องชมเชย ในที่ประชุม นำผลสำเร็จของการปฏิบัติงานมาแสดงให้ปรากฏแก่บุคคลอื่น แต่งตั้งเป็นคณะทำงานตามความถนัด และเปิดโอกาสให้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่

6) ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน

บทบาทหน้าที่ของผู้รับการนิเทศ

- 1) ยอมรับบทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศ โดยรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและความร่วมมือ
- 2) ร่วมปรึกษากับผู้นิเทศในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา
- 3) ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความจริงใจ และใช้แนวทางที่ได้รับจากการนิเทศไปแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน
- 4) ขอรับการนิเทศจากเพื่อนครู หรือผู้นิเทศเมื่อพบปัญหา เพื่อหาทางแก้ไขร่วมกัน
- 5) ให้ความร่วมมืออย่างดีในการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน

4. ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการนิเทศ ให้เข้าใจตรงกันในคณะกรรมการดำเนินการนิเทศ การที่ผู้นิเทศปฏิบัติการนิเทศในขณะที่ยังมีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ไม่ตรงกัน อาจก่อให้เกิดความผิดพลาดและความขัดแย้งในการนิเทศ ทำให้ผู้รับการนิเทศ เกิดความสับสน ไม่ศรัทธาผู้นิเทศ และการนิเทศ

เรื่องที่คณะกรรมการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ควรเข้าใจตรงกันก่อนเริ่มต้นจัดการนิเทศ มีดังนี้

- 1) การเริ่มต้นจัดการนิเทศภายในโรงเรียนระยะแรก ควรหลีกเลี่ยงกิจกรรมการสังเกตการสอน เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน และเกิดความขัดแย้งได้ง่าย ควรเลือกใช้กิจกรรมอย่างอื่นที่ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศไม่ต้องเผชิญหน้ากันโดยตรง เช่น การฟังคำบรรยาย การมอบหมายให้ศึกษาเอกสารมาแล้วสุ่มกันฟัง ให้ชมวิดิทัศน์ การนำไปดูตัวอย่างการสอนที่ดี ฯลฯ เมื่อครูมีความคุ้นเคยกับการนิเทศและมีความพร้อม จึงจะใช้กิจกรรมการสังเกตการสอน
- 2) ความรักสามัคคีในหมู่คณะ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนอันสำคัญที่จะช่วยให้การนิเทศภายในโรงเรียนประสบความสำเร็จ การสร้างบรรยากาศความเป็นมิตร และความไว้วางใจโดยใช้กิจกรรมทางสังคมหรือกลุ่มสัมพันธ์เข้าดำเนินการในระยะแรกจะช่วยได้อย่างมาก
- 3) การตัดสินใจเลือกใช้กิจกรรมการนิเทศใดมาแก้ปัญหาและพัฒนางานย่อมขึ้นอยู่กับปัญหาและสาเหตุของปัญหา ซึ่งต้องร่วมกันพิจารณาอย่างรอบคอบ

การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน

เมื่อผู้บริหารโรงเรียนได้เตรียมการก่อนการนิเทศภายในโรงเรียนแล้ว การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนจะเป็นไปตามกระบวนการนิเทศภายใน 4 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ

ขั้นที่ 2 การวางแผน

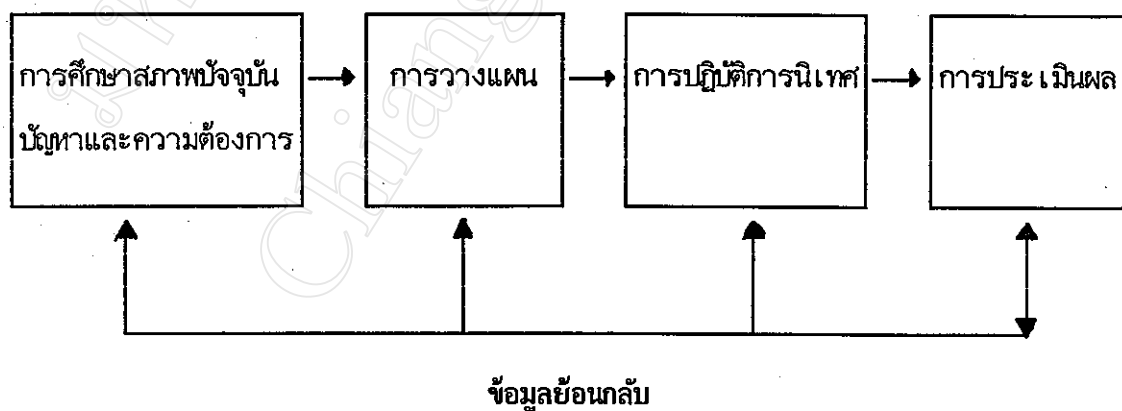
ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ

ขั้นที่ 4 การประเมินผล

การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนตามขั้นตอนดังกล่าว คณะกรรมการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ภายใต้การนำของผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงควรกำหนดให้มีการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานนิเทศภายในเป็นระยะ ๆ ตามที่เห็นสมควรจนกว่าสิ้นสุดกระบวนการ

โดยนำเสนอเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการนิเทศภายใน



ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการ

ในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการมีขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ตัวบ่งชี้คุณภาพด้านต่าง ๆ

- ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์ ทุกชั้น
- ด้านอัตราการเข้าชั้น ทุกชั้น
- ด้านภาวะสุขภาพ ตามเกณฑ์มาตรฐาน
- ด้านคุณลักษณะตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่ สบข. กำหนด

1.2 สสำรวจ และประเมินความต้องการของครู

1.3 จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ

1.4 วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของสาเหตุ กำหนดทางเลือก

ในการแก้ปัญหา และการดำเนินการตามความต้องการ

ขั้นที่ 2 การวางแผน

การวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นขั้นตอนที่นำเอาทางเลือกที่จะดำเนินการมาร่วมกันกำหนดรายละเอียดกิจกรรม และจัดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติเขียนเป็นโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งในโครงการควรระบุสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. หลักการและเหตุผล

2. วัตถุประสงค์

3. เป้าหมาย

4. แผนดำเนินการ

4.1 กิจกรรมสำคัญ

4.2 ปฏิทินปฏิบัติงาน

5. ทรัพยากรที่ต้องการ

6. การประเมินผล

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ

ในการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้นิเทศจะต้องนำหลักการนิเทศ เทคนิค ทักษะ สื่อ และเครื่องมือนิเทศไปใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และบุคลากรผู้รับการนิเทศ

เพื่อให้การปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ผู้บริหารและ/หรือผู้นิเทศ ควรดำเนินการดังนี้

1. เตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ ควรจัดให้มีการประชุมคณะปฏิบัติงานเพื่อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ กิจกรรม สื่อ เครื่องมือการบันทึกผล การประเมินผล และการสรุปผลการนิเทศ
2. ปฏิบัติการนิเทศ การดำเนินการตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้นิเทศไม่ควรละเลยเกี่ยวกับการเสริมแรงให้กำลังใจรับทราบปัญหา ความต้องการของผู้รับการนิเทศ และนำเอาปัญหาและความต้องการนั้นมาพิจารณาหาทางช่วยเหลือสนับสนุน

ขั้นที่ 4 การประเมินผล

ผู้มีหน้าที่ดำเนินการประเมินผล ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและคณะผู้นิเทศมีขอบข่ายกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติดังนี้

- ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
- ประเมินความคิดเห็น เพื่อทราบความพึงพอใจของผู้รับการนิเทศ
- ประเมินกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
- สรุปรวมผลการประเมิน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการปฏิบัติงานในอนาคต

ต่อไป

ตารางที่ 2 ข้อมูลประกอบการพิจารณาเลือกกิจกรรมการนิเทศ

ที่	กิจกรรมการนิเทศ	ขนาดของกลุ่ม			จุดประสงค์	ระดับประสบการณ์ ที่เกิดขึ้น
		รายบุคคล	เล็ก	ใหญ่ มวลชน		
1	การบรรยาย	/	/	/	ความรู้	ต่ำ
2	การสาธิต	/	/		ความรู้	ปานกลาง
3	สังเกต	/			ความรู้	ปานกลาง ค่อนข้างต่ำ
4	สัมภาษณ์	/			ความรู้ เจตคติ	ปานกลาง
5	การบันทึกข้อมูล	/	/		ความรู้	ปานกลาง
6	ใช้เครื่องมือทดสอบ	/	/		ความรู้	ปานกลาง
7	วิเคราะห์และคิดคำนวณ	/	/		ความรู้	ปานกลาง
8	การเขียน	/			ความรู้	สูง
9	การประชุม		/		ความรู้	ปานกลาง
10	การอภิปราย		/		ความรู้	ปานกลาง
11	การฟัง		/		ความรู้	ต่ำ
12	การดู		/	/	ความรู้	ต่ำ
13	การอ่าน	/	/	/	ความรู้	ปานกลาง
14	การเยี่ยมเยือน	/	/		ความรู้ เจตคติ	ปานกลาง ค่อนข้างสูง
15	การพาไปทัศนศึกษา		/	/	ความรู้	ปานกลาง ค่อนข้างสูง
16	การปฏิบัติตามคำแนะนำ	/	/		ความรู้ ทักษะ	ปานกลาง สูง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ที่	กิจกรรมการนิเทศ	ขนาดของกลุ่ม			จุดประสงค์	ระดับประสบการณ์ ที่เกิดขึ้น
		รายบุคคล	เล็ก	ใหญ่ มวลชน		
17	บทบาทสมมติ		/	/	ความรู้ เจตคติ	ปานกลาง ค่อนข้างสูง
18	การจัดนิทรรศการ			/	ความรู้	ปานกลาง

ที่มา: การนิเทศการศึกษา, 2533, หน้า 55.

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2527, หน้า 218) กล่าวถึง ความสำคัญของการอบรมให้ความรู้ แก่ครูว่าการอบรมครูเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นสำหรับครูทุกคน เพราะความรู้ทางวิชาการของครูนั้น ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ถ้าครูไม่มีโอกาสได้รับความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมบ้าง ก็ย่อมทำให้การปฏิบัติงานไม่ทันกับเด็กและเหตุการณ์ตามสภาพสังคมที่พัฒนาไป นอกจากนั้นความ กระตือรือร้นในการทำงานของคนเราย่อมมีข้อจำกัด การปฏิบัติงานที่ซ้ำซาก ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติงาน เกิดความเบื่อหน่าย ขาดความคิดริเริ่มในการปฏิบัติงาน การเข้ารับการอบรมจะทำให้ครูเกิด ความตื่นตัวทางวิชาการได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนแนวความคิด ประสบการณ์ แนวทางการแก้ปัญหา และเป็นโอกาสให้สร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งจะช่วยสร้างเสริมสมรรถภาพในการทำงานให้ ดีขึ้น จึงถือว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องจัดให้มีการอบรมเพิ่มพูนความรู้ และแก้ปัญหาในการทำงานให้แก่ครู

บุญมี ธิอุด (2531, หน้า 71) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหา การบริหาร งานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง พบว่า การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารมีปัญหาคือ ขาดการวางแผน การตั้งจุดมุ่งหมายและเป้าหมาย

ในการนิเทศการสอนร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูผู้สอน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากผู้บริหารและครูผู้สอน มีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบมาก ทำการสอนหลายวิชาและมีงานพิเศษหรือกิจกรรมอื่น ๆ อีก

โสภณ ชัยเพ็ชร (2534, หน้า 72) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการนิเทศการศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีปัญหาคือ จำนวนผู้นิเทศมีน้อยต้อง ทำงานหลายด้าน ทำให้งานนิเทศไม่ต่อเนื่อง และทันเหตุการณ์ ขาดงบประมาณ ขาดประสบการณ์ และความเชื่อมั่น ขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการนิเทศ จึงไม่ได้รับการยอมรับและร่วมมือ เท่าที่ควร

เอกสาร คน. (56/2534, หน้า 3) การวิเคราะห์สาเหตุของตัวครูที่ส่งผลต่อคุณภาพ การศึกษาพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียน ที่จะต้องหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ครูมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ คือ การนิเทศภายในโรงเรียน

มงคล อินทนา (2538, หน้า ข-ค) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการนิเทศการสอน ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการส่วนใหญ่ข้อมูลไม่ชัดเจน ขาด ความสนใจในการยอมรับผู้นิเทศ ขาดการจัดระบบข้อมูล ครูไม่เห็นความสำคัญของการวางแผน ขาดงบประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนไม่มีความรู้ทักษะ ผู้บริหารมีงานรับผิดชอบมาก ไม่มีเวลานิเทศ และในการนิเทศยังขาดเครื่องมือการประเมินผล ไม่นำผลการประเมินไปปรับปรุงวิธีการสอนของตนเอง

พิทยา วุฒิสรรพ์ (2539, หน้า ข) ศึกษาเรื่องสภาพการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้บริหารและครูผู้สอน ส่วนมากมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ระดับการปฏิบัติตามขั้นตอนการนิเทศภายในทั้ง 4 ขั้นตอน ปฏิบัติได้ระดับปานกลางในทุกขั้นตอนมีเพียงขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ คือการศึกษาวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลพื้นฐานนักเรียนและการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการทำงาน ของครูผู้สอนตามกระบวนการนิเทศนั้น แม้จะมีระดับปานกลาง แต่ก็ค่อนข้างในระดับน้อย โดยเฉพาะ

ในด้านการประเมินความแตกต่างกลุ่ม และหลังการนิเทศภายในและการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้

สากุล นกุล (2539, หน้า 77-83) ได้ทำการวิจัยคุณภาพการสอนของครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 8 : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย สรุปผลวิจัยดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้มุ่งเน้นการบริหารงานวิชาการ แต่จะไม่มุ่งเน้นการบริหารงานอื่นมากกว่าการขาดความสนใจความไม่เอาจริงเอาจัง ส่งผลกระทบไปถึงครูผู้สอน ทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการจัดการเรียนการสอนให้ดี สาเหตุเพราะขาดความมั่นใจในตนเองในการนิเทศการเรียนการสอนให้แก่ครู บางส่วนก็มอบงานวิชาการให้ผู้ช่วย หรือครูในโรงเรียนดำเนินการแทน

ในส่วนของผู้สอนปรากฏว่าไม่จัดทำแผนการสอนหรือจัดทำก็ไม่ครบหรือไม่สมบูรณ์ในลักษณะของการแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดการทำแผนการสอน นอกจากนี้ยังมีลักษณะของการไม่อุทิศเวลาให้การเรียนการสอนอย่างเต็มที่ที่จะเห็นได้จากการไม่สอนซ่อมเสริม เป็นต้น

2. ด้านการนิเทศการเรียนการสอนของผู้บริหาร ปรากฏว่าส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดผู้บริหารโรงเรียนมอบให้ผู้อื่นทำ ซึ่งจะเป็นผู้ช่วยผู้บริหารหรือครูวิชาการที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งก็ไม่ค่อยได้ปฏิบัติ เนื่องจากผู้ที่ได้รับมอบหมายมีภารกิจสอนประจำ นอกจากนี้ความคุ้นเคยกันจึงทำให้ปฏิบัติไม่จริงจัง สำหรับตัวผู้บริหารจะใช้วิธีการประชุมครูหรือสั่งการให้ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ส่วนวิธีการติดตามผลการสอนของครูที่หย่อนยาน จะใช้วิธีเรียกไปพบเป็นการส่วนตัวและการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างไม่เป็นทางการ

สำหรับการนิเทศจากภายนอก ปรากฏว่าบทบาทของศึกษานิเทศก์จะเป็นลักษณะของการมาเก็บข้อมูล หรือมาประเมินซึ่งไม่ใช่การมานิเทศการเรียนการสอนโดยตรง ส่วนใหญ่จะเป็นบทบาทด้านการประชุมอบรมมากกว่า ส่วนคณะกรรมการนิเทศของกลุ่มโรงเรียนจะเป็นลักษณะของการมาตรวจงานธุรกิจในห้องเรียนมากกว่าการนิเทศการเรียนการสอน ซึ่งจะ เป็นข้อมูลส่วนหนึ่งของการพิจารณาความดีความชอบ ทำให้ครูกระตือรือร้นในเรื่องงานธุรการมากกว่างานวิชาการ จะได้ผลดีกว่ามอบหมายให้ผู้อื่นปฏิบัติงานแทน ขณะที่ผู้บริหารเห็นว่าการนิเทศจากภายนอกจะได้ผลดีกว่า

วิเชียร ติยานนท์ (2540, หน้า ข) ศึกษาเรื่อง ทางเลือกในการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษา สบอ.เทิง สบจ.เชียงราย พบว่า ผู้นิเทศมีงานที่รับผิดชอบมาก ไม่มีเวลาดำเนินการนิเทศ นิเทศไม่ต่อเนื่องบางส่วนขาดความรู้เข้าใจการนิเทศ ผู้รับการนิเทศไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศ ขาดสื่อและเครื่องมือในการปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลการนิเทศ

ปรีชา ทองรส (2541, หน้า ง) ศึกษาเรื่อง สภาพและความต้องการการนิเทศภายในของครูในโรงเรียนขยายโอกาสอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การปฏิบัติเรียงลำดับของสภาพการนิเทศ คือการนิเทศด้านการวัดและประเมินผล การนิเทศหลักสูตรและวิธีการนิเทศและการนิเทศด้านสื่อการเรียนการสอน ความต้องการนิเทศในโรงเรียน เรียงลำดับคือ การนิเทศสื่อการเรียนการสอน การนิเทศวัดและประเมินผลการนิเทศเทคนิคและวิธีการนิเทศ การนิเทศด้านหลักสูตรการนิเทศด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

บดินทร์ ธัญน้อม (2541, หน้า ง) ศึกษาเรื่อง กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นสอดคล้องเป็นแนวเดียวกันว่า การนิเทศภายในกระบวนการ 5 ขั้นตอนที่ปฏิบัติมาก ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนและกำหนดทางเลือก และการปฏิบัติการนิเทศภายใน ส่วนที่ปฏิบัติน้อยได้แก่ การสร้างสื่อและเครื่องมือ และการประเมินผลและรายงานผล สรุปว่า ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนยังไม่ตระหนักและเห็นความสำคัญของกระบวนการนิเทศภายใน ขาดความรู้เข้าใจ และทักษะการนิเทศจัดเก็บข้อมูลไม่ดีพอ ผู้นิเทศมีงานอื่น ๆ มากเกินไป ขาดงบประมาณ ขาดวิทยากรให้ความรู้

จากผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ยังไม่มีระบบชัดเจน ไม่เป็นไปตามกระบวนการนิเทศภายใน ผู้บริหารและบุคลากรภายในโรงเรียนไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควรและมีงานรับผิดชอบมาก และการนิเทศภายในทำไม่ต่อเนื่อง สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องมาจากมีเวลาน้อยในการนิเทศขาดสื่อ เครื่องมือ ขาดงบประมาณ ขาดความรู้ด้านการนิเทศ ไม่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ถ้าหากโรงเรียนประถมศึกษาเห็นความสำคัญของกระบวนการนิเทศภายใน และได้มีการนำไปใช้อย่างจริงจังจะทำให้การนิเทศภายในดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายตามต้องการ ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาการนิเทศภายในของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอเมืองเชียงราย เพื่อจะได้ข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป